

„Wychowanie w Rodzinie” t. XXIX (4/2022)

nadesłany: 12.12.2022 r. – przyjęty: 30.12.2022 r.

Ewa NOWICKA*

Zagrożenia medialne problemem dziecka i jego rodziny

Media threats as a problem for a child and his family

Abstrakt

Wprowadzenie. Technologie informacyjno-komunikacyjne stały się dominującym elementem życia całej rodziny. Codzienny kontakt z nowymi mediami rozpoczyna się w pierwszych latach życia dziecka. Zmiany jakie wprowadzają technologie informacyjne do życia współczesnej rodziny posiadają charakter pozytywny, ale także negatywny. Niestety, coraz częściej obserwuje się ujemne skutki nieodpowiedniego korzystania z mediów przez samych rodziców, a przede wszystkim przez dzieci i młodzież.

Cel. Opracowany artykuł ma na celu przedstawić problem zagrożeń medialnych najczęściej występujących wśród dzieci i młodzieży. Na podstawie analizy literatury przedmiotu wymienione zostały niebezpieczeństwa medialne, wynikające z nieodpowiedniego korzystania z mediów przez dzieci i młodzież. Opisane zostały również zagrożenia medialne, które mają istotny wpływ na funkcjonowanie współczesnej rodziny. W tekście zostały przywołane przykłady badań, prowadzonych na świecie i w Polsce, a poświęconych tej tematyce. W tekście podjęto się także wyjaśnienia znaczenia działań podejmowanych przez rodziców i opiekunów w zakresie zapobiegania zagrożeniom medialnym.

Materiały i metody. W pracy zastosowano przegląd poglądów i założeń, wyjaśniających istotę wybranych zagrożeń medialnych takich jak: cyberprzemoc, uzależnienia od mediów i seksting. Autorka proponuje również – w ramach działań profilaktycznych – praktykowanie działań wypracowanych na gruncie edukacji medialnej.

* e-mail: E.Nowicka@kmti.uz.zgora.pl

Zakład Mediów i Technologii Informacyjnych, Uniwersytet Zielonogórski, al. Wojska Polskiego 69, 65-762 Zielona Góra, Polska

Department of Media and Information Technology, University of Zielona Gora, 65
Wojska Polskiego 69, 65-762 Zielona Gora, Poland

ORCID: 0000-0003-3241-4921

Słowa kluczowe: rodzina, dziecko, wychowanie, media, zagrożenia medialne.

Abstract

Introduction. Information and communication technologies have become the dominant elements of the life of the whole family. Daily contact with new media begins in the first years of a child's life. The changes introduced by information technologies to the life of the modern family are positive, but also negative. Unfortunately, the negative effects of inappropriate use of the media by parents themselves and, above all, by children and adolescents are increasingly observed.

Aim. The aim of the article is to present the most common media threats that have a serious impact on the functioning of the modern family. The paper describes the problem of addiction of children and young persons to the media, the problem of cyberbullying, access to inappropriate content, and the phenomenon of sexting among teenagers.

Resources and methods. The paper uses an overview of views and assumptions explaining the essence of selected media threats such as: cyberbullying, media addiction, sexting, and access to inappropriate content. As part of preventive actions, the author also proposes to practice activities developed in the field of media education.

Keywords: family, child, upbringing, media, media threats.

Wprowadzenie

W związku z dynamicznym rozwojem technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz ich dużą dostępnością wzrasta skala zachowań problemowych, ryzykownych, patologicznych u małoletnich. Przyczyniają się do tego przede wszystkim: brak wiedzy medialnej rodziców i modelowanie niewłaściwych zachowań korzystania z mediów w środowisku domowym. Rodzice i opiekunowie zwracają uwagę na przyzwyczajenia medialne swoich dzieci w stopniu niewystarczającym. Ponadto, brak rozmów, które budują wzajemne zaufanie i więzi z dziećmi, słabe zainteresowanie aktualnymi problemami swoich dzieci, również niewątpliwie ma wpływ na niewłaściwe użytkowanie mediów przez dzieci i młodzież (Ogonowska, 2018, s. 11).

Niebezpieczeństwa medialne

Proces szybkiego i dynamicznego rozwoju mediów niewątpliwie pociąga za sobą zmiany wychowawcze i poznawcze, z drugiej jednak strony dla osób niedojrzałych i bezkrytycznych jakimi są dzieci, media mogą stanowić zagrożenie. Dzieci należą do grupy społecznej najbardziej narażonej na wszelkiego rodzaju niebezpieczeństwa występujące w sieci, gdyż wykorzystuje się ich łatwowierność i naiwność, a także bezkrytyczną ufność (Wrona, 2014, s. 83).

Jadwiga Izdebska (2005, s. 106) – dokonując przeglądu badań naukowych prowadzonych w Polsce i na świecie przez pedagogów, psychologów, socjologów i lekarzy – podkreśla, że skutkiem nieracjonalnego, nieprawidłowego korzystania z mediów i multimediów przez dziecko mogą być zmiany o charakterze destrukcyjnym. Dotyczą one zdrowia dziecka, jego osobowości, kontaktów interpersonalnych czy organizacji dnia. Zagrożeniem dla rozwoju i edukacji dziecka najczęściej są gry komputerowe, korespondencja e-mailowa, czaty, internetowe wędrówki oraz rzeczywistość wirtualna. Do najistotniejszych zagrożeń, mających wpływ na prawidłowy rozwój dziecka, należy zaliczyć:

- wzrost dolegliwości związanych ze zdrowiem dziecka, które przejawiają się m.in. skrzywieniem kręgosłupa, wadą postawy, wadą narządu wzroku, osłabioną kondycją fizyczną;
- bezkrytyczny odbiór przez dziecko treści i różnorodnych informacji, które zniekształcają obraz świata, w którym się ono rozwija. Świat przekazywany przez media staje się bowiem bardziej realny niż rzeczywistość;
- kształtowanie się u dziecka biernej postawy intelektualnej, czyli ograniczenie wysiłku intelektualnego, samodzielnego myślenia, podejmowania próby rozumienia czy interpretacji treści przekazywanych przez media;
- zubożenie słownictwa, zaniedbanie rozwoju poprawnej wymowy, tworzenie nowego języka, zmodyfikowanego, funkcjonującego w świecie wirtualnym, a nie rzeczywistym;
- destrukcyjne zmiany w dwóch sferach: emocjonalnej i behawioralnej, powstałe w wyniku dużej oglądalności scen przemocy, zbrodni ekranowej, agresji. Uczucia jakich dzieci doświadczają oglądając tego rodzaju sceny mogą przekształcić się w długotrwałe stany lękowe, niepokoju, rozdrażnienia, ogólnego zmęczenia (Izdebska, 2005, s. 106).

Przegląd zagrożeń związanych z niewłaściwym korzystaniem z technologii – a szczególnie zagrożeń związanych z użytkowaniem Internetu przez dzieci – zaproponowały Anna Słysz i Beata Arcimowicz (2009, s. 73). Autorki wymieniają następujące niebezpieczeństwa:

- spotkania z nieznanymi w realnym świecie;
- znieważanie, nękanie, zastraszanie, bycie uwodzonym;
- dostęp do stron nieodpowiednich dla dzieci, zawierających treści pornograficzne, treści i obrazy zawierające przemoc, treści szerzące nienawiść, zawierające informacje nieprawdziwe, zachęcające do stosowania używek czy też zakupu różnych rzeczy (w tym niebezpiecznych) lub skłaniające do przekazywania opłat oraz treści zachęcające do udziału w różnych stowarzyszeniach czy sektach;

- zbieranie danych osobowych i innych danych poufnych o dziecku i jego rodzinie;
- łamanie prawa (naruszanie praw autorskich innych osób, włamania do cudzych komputerów);
- uzależnienia medialne lub nadmierne korzystanie z technologii informacyjnych;
- skutki zdrowotne związane z wielogodzinnym przebywaniem przed komputerem.

Parry Aftab (2003, ss. 84–85) natomiast do zagrożeń wynikających z użytkowania Internetu zalicza:

- nieodpowiednie i niepożądane informacje, na które nietrudno jest trafić przeglądając zasoby Internetu;
- dostęp do informacji, usług i zakupów przedmiotów niebezpiecznych;
- narażenie na uwodzenie czy niepokojenie ze strony osób anonimowych;
- narażenie na wyludzanie ważnych osobistych informacji o sobie i rodzinie;
- oszustwa i wykorzystanie przy zakupach internetowych poprzez ujawnianie informacji finansowych, numery kart kredytowych, piny i hasła;
- uwodzenie oraz nękanie w sprawie prywatnych spotkań z osobami nieznanymi.

Jeszcze inne spojrzenie przedstawia Józef Bednarek (2009, s. 45), który do negatywnych skutków przebywania młodego człowieka w cyberprzestrzeni zalicza:

- złudne poczucie siły i przynależności, często patologizującą rywalizację (rekordy w grach, sieci), bez respektowania zasad etycznych (zasady obowiązujące w grach niewiele mają wspólnego z dążeniem do prawdy, sprawiedliwości, uznawania godności osoby ludzkiej, gry kształtują świadomość nowego miejsca i roli wirtualnych wrogów, powodując często, że agresja i walka traktowane są później jako norma w świecie realnym);
- złudne poczucie wolności, bycia niezastąpionym, przymus bycia on-line, potrzebę autoprezentacji i poczucia obecności.

Marian Filipiak (2004, ss. 132–136) w książce *Homo Communicans Wprowadzenie do teorii masowego komunikowania* przedstawia stanowisko psychologów na temat dużej częstotliwości korzystania z mediów przez dzieci. Niekontrolowane przez rodziców nadużywanie technologii informacyjnych staje się przyczyną:

- osłabienia zdolności do kojarzenia, myślenia abstrakcyjnego, wyciągania wniosków, następuje redukcja aktywności twórczej dziecka,
- kształtowania się postawy hedonistycznej i umysłowego lenistwa, odwracania się od wszystkiego, co nie jest ruchomym obrazkiem,
- bardzo małej odporności na stres, który może pojawić się przy zetknięciu dziecka z rzeczywistością, która nie jest tak ekskluzywna ani łatwa jak świat telewizyjny,

- kształtowania się teleczłowieka, jako że oglądanie telewizji powoduje przemianę „wewnątrz człowieka”, tworzenie się szczególnej struktury psychicznej,
- zniekształcenia prawidłowego rozwoju fizycznego dziecka, prowadzącego w konsekwencji do różnego rodzaju chorób.

Media dostarczają wzorów do naśladowania, które dzieci przyjmują – w zależności od wieku – mniej lub bardziej bezkrytycznie i następnie ujawniają w swoim zachowaniu. Wraz z telewizją rośnie pokolenie telewizyjnych naśladowców, a nie twórców własnego stylu życia (Filipiak, 2004, s. 136). Według Zbyszko Melosika (Melosik, 1995) świat telewizyjny, medialny jest atrakcyjniejszy od prawdziwego życia i prawdziwego świata, tymczasem przez dzieci i młodzież jest on traktowany jako punkt odniesienia własnych planów i aspiracji.

Nieumiejętne korzystanie z mediów przez najmłodszych bardzo często powoduje zaniedbanie wielu ważnych dla rozwoju dziecka czynności takich jak: czasu przeznaczonego na zabawę, wypoczynku, snu, rozrywki na świeżym powietrzu czy rozmów z rówieśnikami i rodzicami. Skutki nieprawidłowego użytkowania mediów przez dzieci i młodzież mają wyraźny wpływ na niepowodzenia szkolne, obserwowane bardzo często w pierwszej kolejności przez nauczycieli a potem przez rodziców w domu.

Problem uzależnienia od mediów, przemocy i sekstingu w Internecie

Według Anny Andrzejewskiej (2009, ss. 219–220) uzależnienie od mediów ogarnia coraz szersze grono ludzi w różnym wieku, począwszy od małych dzieci, a skończywszy na osobach starszych. Największą grupę ryzyka stanowią jednak dzieci i młodzież. To oni, znajdując się w tym pędzącym w zawrotnym tempie świecie, szukają dla siebie miejsca. Często właśnie telewizja, komputer, sieć Internet, telefon komórkowy stanowią odskocznię, stają się receptą na problemy i rozterki, których młodzi ludzie mają bardzo wiele. Powyższe stwierdzenie potwierdzają liczne badania prowadzone na świecie i w Polsce, a opisane szczegółowo w raporcie z badań przeprowadzonych przez Katarzynę Makaruk, Joannę Włodarczyk oraz Patrycję Skoneczną (2019, ss. 10–11).

Bardzo ważnym międzynarodowym projektem badawczym, dotyczącym problematyki nadużywania Internetu przez młodzież, było badanie „EU NET ADB” (Tsitsika, Janikian, Schoenmakers, Tzavela, Ólafsson, Wójcik, Richardson, 2014, ss. 528–535). Zostało ono zrealizowane wśród osób w wieku 14–17 lat w siedmiu państwach europejskich – Grecji, Islandii, Hiszpanii, Niemczech, Holandii, Rumunii i Polsce. Zastosowano w nim adaptację *Internet Addiction Test* autorstwa Kimberly Young

z 1998 roku. U 1,3% polskich nastolatków uzyskano wyniki wskazujące na poważne problemy z nadużywaniem Internetu, natomiast 12% badanych udzieliło odpowiedzi wskazujących na zagrożenie związane z nadmiernym korzystaniem z niego. Skala problemu wśród chłopców była dwukrotnie większa niż wśród dziewcząt (1,8% vs 0,8%). Istotną rolę odgrywał także wiek respondentów. Wśród starszych nastolatków (16-17 lat) odsetek zagrożonych nadużywaniem Internetu wyniósł 14,1%, podczas gdy wśród młodszych (14-15 lat) był na poziomie 11,2%.

W kolejnych badaniach prowadzonych w Polsce „Nastolatki 3,0” (Kamieniecki, Bochenek, Tanaś, Wrońska, Lange, Fila, Loba, 2016, ss. 18–19) młodzież została zapytana o symptomy nieodpowiedniego korzystania z Internetu. Większość nastolatków uznała, że korzystała z Internetu dłużej niż planowała (83,3%), poprawiała sobie nastrój poprzez korzystanie z Internetu (66,4%) i odczuwała poirytowanie, gdy Internet nie działał lub gdy nie było do niego dostępu (64,2%). Co trzeci (29,8%) badany, aby móc korzystać z Internetu, zrezygnował z obowiązków szkolnych, co piąty (21,4%) – ze snu, a niewielu mniej (19,0%) okłamywało w tym celu rodzica(-ów). Po to, by móc korzystać z Internetu, 13,1% badanych zrezygnowało z zajęć pozaszkolnych, 9,7% – z posiłku, a 8,7% – ze spotkań ze znajomymi.

W kolejnym polskim badaniu „EU Kids Online 2018” (Pyżalski, Zdrodowska, Tomczyk, Abramczuk, 2019, ss. 156–160) u respondentów w wieku 11-17 lat stwierdzono następujące codzienne symptomy nieodpowiedniego korzystania z Internetu:

- 7,0% badanych używało Internetu, mimo tego, że nie miało takiej potrzeby,
- 6,4% – nudziło się, kiedy nie miało dostępu do Internetu,
- 4,4% – z powodu Internetu zaniedbywało znajomych i rodzinę,
- 3,4% – twierdziło, że ilość czasu spędzana przez nich w Internecie może powodować problem,
- 3,1% – podejmowało bezskuteczne próby ograniczenia czasu spędzanego online,
- 1,8% – zaniedbywało posiłki lub sen z powodu Internetu, a
- 1,4% – weszło w konflikt z rodziną lub przyjaciółmi z powodu czasu spędzanego w sieci.

Ponadto wykazano, że z Internetu częściej korzystają dziewczęta niż chłopcy oraz że chłopcy częściej niż dziewczęta z jego powodu zaniedbują kontakty towarzyskie, rodzinę i naukę.

Mechanizm uzależnienia od mediów cyfrowych działa tak samo, jak w przypadku innych uzależnień. Uzależnienie to nic innego jak utrata kontroli nad swoim zachowaniem. W przypadku mediów cyfrowych można mówić o uzależnieniu wtedy, kiedy korzystanie z nich zaczyna przeszkadzać w normalnym życiu, w wykonywanej pracy, w kontaktach międzyludzkich, kiedy stanowi swoisty substytut rzeczywistego życia. W procesie uzależnienia od mediów najpierw występuje zainteresowanie i chęć spró-

bowania czegoś nowego, później powoli kontakt z mediami cyfrowymi zastępuje inne aktywności, prowadząc do utraty łączności ze światem rzeczywistym. Zaburza się widzenie świata, trudno ocenić, co jest rzeczywiste, a co nie. Granica ta zostaje rozmyta. W końcu człowiek daje się wciągnąć do świata wirtualnego, który bardziej go cieszy i satysfakcjonuje niż realny. I tam odczuwa to, co powinien odczuwać wśród ludzi (Andrzejewska, 2009, ss. 219–220).

Kolejnym niezwykle ważnym zagrożeniem dotyczącym dzieci i młodzieży jest *cyberprzemoc*, czyli przemoc z użyciem technologii informacyjno-komunikacyjnych w postaci telefonu komórkowego i Internetu. Termin ten jest używany w kontekście przemocy rówieśniczej. Formy jakie najczęściej przyjmuje to przede wszystkim: nękanie, straszenie i szantażowanie przy użyciu sieci Internet a także publikowanie i rozpowszechnianie ośmieszających i kompromitujących ofiarę zdjęć, filmów i informacji.

W odróżnieniu od tradycyjnej przemocy zjawisko cyberprzemocy charakteryzuje wysoki poziom anonimowości sprawcy. Ponadto, na znaczeniu traci klasycznie rozumiana „siła”, mierzona cechami fizycznymi czy społecznymi, a atutem sprawcy staje się umiejętność wykorzystywania możliwości jakie dają media elektroniczne (Andrzejewska, 2009, s. 224). *Cyberbullying* – w odróżnieniu od innych form agresji internetowej – charakteryzuje się:

- intencjonalnością działań (po stronie sprawcy),
- nierównowagą sił (w odniesieniu do relacji sprawca-ofiara),
- powtarzalnością działań (w odniesieniu do liczby i systematyczności zachowań prześladowczych).

Sprawca zazwyczaj ma przewagę dzięki posiadanym kompetencjom cyfrowym a materiały kompromitujące ofiarę umieszczane w Sieci zaczynają żyć własnym życiem i bardzo trudno poddają się likwidacji i wymazaniu (Ogonowska, 2018, s. 62).

Seksting natomiast to rozpowszechnianie swoich nagich zdjęć i filmów za pomocą telefonu komórkowego lub Internetu. Zjawisko to znane jest również pod hasłem *autopornografia*. Przyczyną pojawienia się tego mechanizmu jest niewątpliwie nuda młodych ludzi, którzy dla zabicia czasu robią sobie zdjęcia w dwuznacznych pozycjach, w skąpym ubraniu, a następnie dodają je do swoich profili. Takie działania są sposobem na podniesienie własnej samooceny, a także zdobycia uznania wśród grupy rówieśniczej. Dla niektórych to również oznaka „wyluzowania” i – poniekąd – odwagi. Jednak młodzi ludzie bardzo często nie zdają sobie sprawy, iż upublicznianie własnych, nagich zdjęć może być wykorzystywane przeciwko nim (Wrona, 2014, s. 91).

Konsekwencje zjawiska sekstingu mogą być bardzo poważne. Wysłane znajomemu czy przyjacielowi zdjęcie może trafić do publicznego obiegu. Niektóre oso-

by w sytuacji, kiedy doznały zranienia, np. Po rozstaniu z dziewczyną / chłopakiem publikują takie fotografie w celu ośmieszenia czy zemsty. Często są również przypadki szantażu i wymuszenia, w których odbiorca tego typu zdjęć grozi ich ujawnieniem i opublikowaniem w Internecie, próbując skłonić w ten sposób ofiarę do określonego zachowania.

W przypadku cyberprzemocy i sekstingu młodzi ludzie bardzo często zupełnie nie zdają sobie sprawy z konsekwencji własnych zachowań. Nie mają świadomości, że to co robią dla zabawy, rozrywki czy wyrównania porachunków jest karalne. Zgodnie z przepisami Kodeksu karnego za takie działania grozi od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności (Kodeks karny, Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., art. 191a.)

Rola rodziny w zapobieganiu zagrożeniom medialnym

W działaniach mających na celu zapobieganie zagrożeniom medialnym podstawą jest obecność osoby dorosłej podczas korzystania przez dzieci z mediów, głównie telewizji, tabletów, komputerów, Internetu. Jednak bardzo często dzieci pozostają zupełnie same przed szklanym ekranem, bez jakiegokolwiek kontroli ze strony rodziców.

Interesujące podejście zapobiegania zagrożeniom medialnym prezentują A. Słysz i B. Arcimowicz, które podkreślają, że zawsze należy interesować się tym, co dziecko robi, czym się interesuje, jakie zawiera znajomości. Warto dziecku poświęcać uwagę i nie zostawiać go zupełnie samego w Internecie. Nie należy oczekiwać od dziecka, że będzie wiedziało, co jest dla niego dobre i bezpieczne, a co nie. Dziecko dopiero w trakcie zdobywania nowych doświadczeń oraz wiedzy jest w stanie zacząć zdawać sobie sprawę z realnych zagrożeń, jakie mogą je spotkać. Istotne jest, żeby w otoczeniu dziecka był ktoś dorosły, kto mu w tym pomoże. W przypadku dzieci młodszych, a także dzieci w wieku szkolnym, szczególnie ważnymi osobami w ich życiu są rodzice, na których spoczywa obowiązek przygotowania swoich dzieci do właściwego i racjonalnego korzystania z mediów. To dorośli są odpowiedzialni za bezpieczeństwo dzieci i za jak najlepsze przygotowanie ich do tego, aby same mogły o siebie zadbać (Słysz, Arcimowicz, 2009, s. 97). Dziecko przebywając przed komputerem w mniejszym stopniu uczestniczy w codziennym życiu rodziny, a rodzice spędzają z nim mniej czasu. Można jednak wykorzystać pasję dziecka i współuczestniczyć z nim w korzystaniu z technologii informacyjnych. Takie działanie ma następujące pozytywne skutki:

- modelowanie pożądanych zachowań w sieci, czyli zachowań bezpiecznych, zgodnych ze standardami etycznymi i zdrowotnymi,
- wspólne spędzanie wolnego czasu z dzieckiem, wspólne angażowanie się w ak-

- tywność (np. poszukiwanie informacji, zabawy i gry edukacyjne),
- lepsza orientacja w tym, co dziecko robi przy komputerze, w Internecie, poznanie jego znajomych, zainteresowań i upodobań (Słysz, Arcimowicz, 2009, s. 112).

Chcąc uchronić dziecko przed uzależnieniami medialnymi – zdaniem Stanisława Kozaka (2014, s. 147) – rodzice powinni:

- konsekwentnie stosować zasadę: najpierw obowiązki, potem komputer,
- ograniczyć czas spędzany przy komputerze do 1-2 godzin dziennie (zależnie od wieku),
- egzekwować częste przerwy w czasie korzystania z komputera,
- oferować inne, atrakcyjne sposoby spędzania wolnego czasu,
- poświęcać dziecku jak najwięcej czasu i zainteresowania.

Aktywna rola rodzica w prowadzeniu dziecka do stawiania się świadomym odbiorcą mediów jest kluczowym elementem obrony przed możliwym negatywnym wpływem mediów (Kaczmarek, 2013, s. 71). Zaangażowanie rodziców w wychowanie medialne swojego dziecka jest szansą na budowanie świadomości i dojrzałości najmłodszych w prawidłowym odbiorze mediów. W tym przypadku niezbędna w rodzinie staje się edukacja medialna, dzięki której sami rodzice mogą chronić swoje dzieci przed zagrożeniami medialnymi (Nowicka, 2020, s. 262). Mając na uwadze poprawność funkcjonowania mediów w rodzinie codzienne działania rodziców w środowisku domowym, mogą przyjmować następujący charakter:

- czynności uwzględniające media i multimedia – wspólne oglądanie bajek, filmów, programów, prowadzenie z dziećmi rozmów na temat zachowań bohaterów z bajek, filmów, gier komputerowych, wspólna analiza podejmowanej problematyki w oglądanych przekazach medialnych, interpretacja reklam telewizyjnych i internetowych, przegląd oferty stacji telewizyjnych, wspólny wybór programów, bajek i filmów odpowiednich dla młodszych odbiorców,
- czynności integrujące media z działaniami tradycyjnymi – wspólne wyjścia do kina, teatru, zabawy organizowane w oparciu o historie zaczerpnięte z oglądanych filmów i bajek czy ulubionych bohaterów,
- czynności o charakterze tradycyjnym – organizacja czasu wolnego dziecka w taki sposób, aby przeważały głównie aktywności tradycyjne takie jak: czytanie ulubionych bajek, lektur, czasopism, wspólne rozmowy na tematy bliskie dziecku, gry planszowe i karciane, zabawy ruchowe, plastyczne, kulinarne, spędzanie czasu na świeżym powietrzu (Nowicka, 2019, s. 324).

Zakończenie

Współczesne dzieciństwo określane jako medialne czy wirtualne daje wiele szans – staje się źródłem wiedzy, nowych doświadczeń, możliwości rozwoju zainteresowań, realizacji potrzeb i aspiracji. Racjonalne korzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych może wywołać wiele pozytywnych skutków, zarówno w sferze poznawczej, jak i emocjonalnej czy społecznej (Kondracka, 2008, s. 40). Nie można jednak pominąć zagrożeń, z którymi może zetknąć się dziecko korzystające ze współczesnych osiągnięć techniki. Zagrożenia te wynikają najczęściej z nieracjonalnego korzystania z mediów, a także z braku świadomości zagrożeń i niebezpieczeństw medialnych u dzieci i ich rodziców. Podczas analizy badań poświęconych tematyce zagrożeń medialnych wśród dzieci i młodzieży można dojść do wniosku, że problem będzie się charakteryzował tendencją rosnącą i w związku z tym zasługuje na szczególną uwagę. Nie można bagatelizować występowania niebezpieczeństw medialnych, które coraz częściej dotyczą grupę dzieci najmłodszych. Konieczne jest zaangażowanie rodziców w wychowanie medialne swoich dzieci, wdrażanie i praktykowanie zasad właściwego i rozsądnego korzystania z mediów w domu i poza domem. Niezbędna jest także współpraca rodziców i nauczycieli w zakresie praktykowania prawidłowego korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych. Tylko w ten sposób współczesna rodzina będzie miała szansę uchronić dzieci przed zagrożeniami medialnymi oraz nauczyć rozsądnego i świadomego korzystania z mediów.

Bibliografia

- Andrzejewska, A. (2009). Ryzyko uzależnień dzieci i młodzieży od mediów cyfrowych. W: J. Bednarek, A. Andrzejewska (red.), *Cyberświat – możliwości i zagrożenia* (ss. 217–233). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie ŻAK.
- Aftab, P. (2003). *Internet a dzieci. Uzależnienia i inne niebezpieczeństwa*. Warszawa: Prószyński i S-ka.
- Bednarek, J. (2009). Teoretyczne i metodologiczne podstawy badań nad człowiekiem w cyberprzestrzeni. W: J. Bednarek, A. Andrzejewska (red.), *Cyberświat – możliwości i zagrożenia* (ss. 23–45). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie ŻAK.
- Filipiak, M. (2004). *Homo Communicans Wprowadzenie do teorii masowego komunikowania*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Izdebska, J. (2005). Multimedia zagrażające współczesnemu dziecku. W: J. Izdebska, T. Sosnowski (red.), *Dziecko i media elektroniczne – nowy wymiar dzieciństwa* (ss. 105–113). Białystok: Trans Humana.
- Kaczmarek, A. (2013). Edukacja medialna wobec zagrożeń cyberprzemocy i cyfrowego wykluczenia, *Kultura – Media – Teologia*, 13, 68–81.
- Kamieniecki, W., Bochenek, M., Tanaś, M., Wrońska, A., Lange, R., Fila, M., Loba, B. (2016). *Nastolatki 3.0 Wybrane wyniki ogólnopolskiego badania uczniów w szkołach*. Warszawa: NASK.

- Kondracka, M. (2008). Realne zagrożenia wirtualnych relacji dziecko – media elektroniczne, *Nowa Szkoła*, 2, 40–46.
- Kozak, S. (2014). *Patologia cyfrowego dzieciństwa i młodości. Przyczyny, skutki, zapobieganie w rodzinach i szkołach*. Warszawa: Difin.
- Melosik, Z. (1995). *Postmodernistyczne kontrowersje wokół edukacji*. Toruń: Wydawnictwo Edytor.
- Nowicka, E. (2019). Edukacja medialna w rodzinie a zapobieganie zagrożeniom medialnym, *Dyskursy Młodych Andragogów*, 20, 317–327.
- Nowicka, E. (2020). Rodzinna edukacja medialna przygotowaniem do funkcjonowania dziecka w świecie mediów, *Wychowanie w Rodzinie*, 1/2020, 257–266.
- Ogonowska, A. (2018). *Uzależnienia medialne. Uwarunkowanie, leczenie, profilaktyka*. Kraków: Wydawnictwo Edukacyjne.
- Pyżalski, J., Zdrodowska, A., Tomczyk, Ł., Abramczuk, K. (2019). *Polskie badanie EU Kids Online 2018*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM. Pobrane 10.02.2023 z: https://admin.fundacja.orange.pl/app/uploads/2021/09/EU_Kids_Online_2019_v2.pdf.
- Słysz, A., Arcimowicz, B. (2009). *Przyjaciele w Internecie*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Tsitsika, A., Janikian, M., Schoenmakers, T. M., Tzavela, E. C., Ólafsson, K., Wójcik, S., Richardson, C. (2014). *Internet addictive behavior in adolescence: a cross-sectional study in seven European countries. Cyberpsychology, behavior, and social networking* [Uzależnienie od Internetu w okresie dojrzewania: badanie przekrojowe w siedmiu krajach europejskich, Cyberpsychologia, zachowanie i sieci społecznościowe]. Nowy Jork: Mary Ann Liebert.
- Wrona, A. (2014). Ciemna strona sieci – zagrożenia internetowe oraz ich konsekwencje dla uczniów. W: J. Bednarek, A. Andrzejewska (red.), *Zagrożenia cyberprzestrzeni i świata wirtualnego* (ss. 82–97) Warszawa: Wydawnictwo Difin.